

KonkurranseNytt

Informasjon fra Konkurransetilsynet

Januar/februar 1/2003

■ Prisene på flyreiser har gått markert ned

Konkurransedirektør Knut Eggum Johansen og avdelingsdirektør Lasse Fridstrøm er godt fornøyd med den senere tids utvikling i prisene på flybilletter. På rutene med konkurranse har prisen sunket med 7 prosent siden april i fjor. Tar man hensyn til at prisene i sin alminnelighet har økt, betyr det at realprisen på flyreiser har gått ned med hele 9 prosent.

Beregninger fra Konkurransetilsynet viser at de reisende sparer rundt 320 millioner kroner på årsbasis. Dersom man tar med virkningen av bortfalt passasjeravgift, er besparelsen for de reisende hele 900 millioner kroner på årsbasis, bare på de fire konkurranseutsatte rutene.

Det er konkurranse på rutene mellom Oslo og de fire byene Stavanger, Bergen,

Trondheim og Tromsø. Flyselskapet Norwegian har rundt 20 prosent av markedet på disse strekningene.

Konkurransetilsynet mener Norwegians inntreden i markedet også utgjør en latent trussel på andre ruter.

Utviklingen i det norske luftfartsmarkedet følges nøye av Konkurransetilsynet. Tilsynet har påpekt konkurransevridningen i at Norwegian betaler moms på bakketjenester som de må kjøpe fra andre, mens SAS har egne bakketjenester og dermed ikke belastes med slik moms.

Konkurransetilsynet gjennomgår for tiden flyselskapenes avtaler med store kunder og bedrifter og vil gjennomgå flyselskapenes avtaler med reisebyråene. Selskapene rapporterer månedlig om priser og kapasitet.

– Finner vi at SAS driver med rovprising for å drive konkurrenter ut av markedet, har vi hjemmel til å gripe inn mot dette, sier Knut Eggum Johansen.

Innhold

Konkurranserettsforum
side 2

Møte med Monti om
konkurranseregler
side 3

Kommunal revisjon på
anbud
side 4

Nikotintyggegummi
endelig på plass i
dagligvarehyllene
side 5

REGISTER
KonkurranseNytt 2002
side 6–7

Innspill om markeds-
ordninger i landbruket
side 8

Tilsynsmeldingen
– tilsyn på markeds-
og konkurranseområdet
side 9

Narvesens franchise-
avtaler og forholdet til
konkurransereglene
side 10

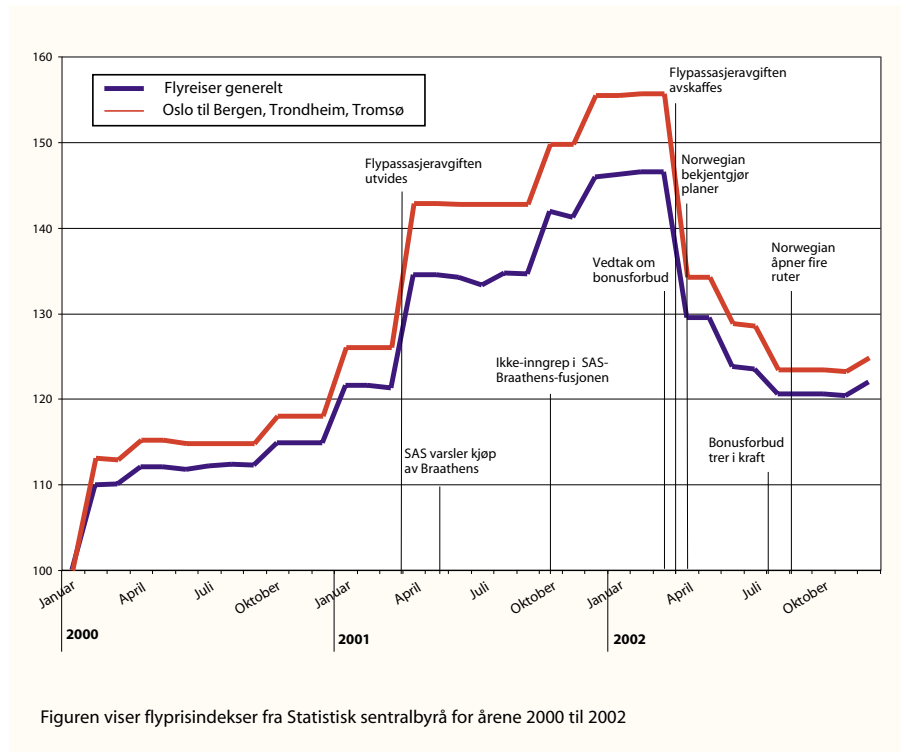

Konkurransetilsynet
Norwegian Competition Authority

■ Prisindekser for flyreiser 2000 - 2002

Prisene på flyreiser økte kraftig etter at Color Air la ned driften høsten 1999. Da flypassasjeravgiften økte våren 2001, steg prisene igjen. De fortsatte videre opp etter at SAS varslet og fikk gjennomføre kjøpet av Braathens. Våren 2002 falt prisene med fjerningen av flypassasjeravgiften 1. april. Samtidig varslet Norwegian sine planer om å starte flyginger. Konkurransetilsynet vedtok forbud mot opptjening av Eurobonus-poeng innenlands 18. mars, og forbudet trådte i kraft 1. august 2002.

Prisene i figuren er indeksert ved at prisene i januar 2000 er satt til 100. Prosentvise endringer i prisen kan dermed avledes fra verdiene oppover på venstreaksen. En verdi på 120 betyr for eksempel at prisen har steget med 20 prosent i forhold til januar 2000.

Figuren viser flyprisindekser fra Statistisk sentralbyrå for årene 2000 til 2002

■ Institutt for privatretts konkurranserettsforum

Konkurranserettsforum er en seminarrekke for diskusjon om aktuelle konkurranserettslige emner. Våren 2003 vil det bli arrangert tre seminarer.

Mandag 10. februar innleder professor Jens Fejø, Handelshøyskolen i København, om EUs nye gjennomføringsforordning, Rådsforordning 1/2003, som vil erstatte Rådsforordning 17/62. Temaet for Fejøs innledning er «Ny gjennomførelsesforordning og konkur-

ranserettslig forvandlingsprosess».

Onsdag 2. april vil advokat dr. juris Inge Kaasen, Telenor, ta for seg konkurranserettens og den konkurranserettslige analyses inntog på en regulert sektor, nærmere bestemt telekom-sektoren. Temaet for Kaasens innledning er «Ex-ante regulering under elkom-direktivene – metode for markedsdefinisjon».

Onsdag 7. mai vil professor dr. juris

Hans Petter Graver, Institutt for privatrett, gi en presentasjon av forslaget til ny konkurranselov, et forslag som da vil være fremlagt av den lovkomité Graver leder.

Konkurranserettsforum er åpent for alle som driver med konkurranserett. Seminarene finner sted kl. 1200-1300 i biblioteket, Institutt for privatrett. For å delta, kreves det at man melder seg på som deltaker på www.jus.uio.no/ifp/konkurranserettsforum.html.

redaksjon

Nr. 1/2003

KonkurransaNytt utgis av Konkurransetilsynet, med ti nummer i året. Abonnement er gratis.

Ansvarlig redaktør:
Elin K. Kleven

Redaktør:
Liv K. Hammer

Redaksjon:
Cato A. Mørk
Hanne Sterten
Knut Wettermark

Redaksjonen ble avsluttet
31. januar 2003.

Abonnement kan bestilles hos
Konkurransetilsynet
Postboks 8132 Dep
0033 OSLO
Telefon: 22 40 09 00
Telefaks: 22 40 09 99

post@konkurransetilsynet.no
www.konkurransetilsynet.no

■ Møte med Monti om konkurranseregler

Konkurransedirektør Knut Eggum Johansen møtte 7. januar Europakommisjonens kommissær for konkurranse, Mario Monti. Hovedtema i møtet var hvordan moderniseringen av EUs konkurranseregler vil påvirke Norge, gjennom EØS-avtalen.

Moderniseringsreformen innebærer en desentralisering av håndhevingen av EUs konkurranseregler. Hensikten med reformen er blant annet å skape en mer effektiv fordeling av saker mellom Europakommisjonen og de nasjonale konkurransemyndighetene i EU-landene. Gjennom EØS-avtalen blir også Norge berørt av den foreslåtte endringen.

Desentralisert håndheving av konkurranseregler

Konkurransetilsynet mener at alle nasjonale konkurransemyndigheter i EØS-området bør få kompetanse til å håndheve konkurransereglene i EØS-avtalens artikkel 53 og 54.

– Dette vil sikre en effektiv og ensartet håndheving av konkurransereglene i hele EØS-området, mener Eggum Johansen. EØS-området omfatter alle EU-landene og EFTA-landene Norge, Liechtenstein og Island.

EØS-avtalens konkurranseregler tilsvare EU's regler. Reglene skal bidra til å skape like konkurransevilkår for foretak i EØS-området, men får bare anvendelse på tilfeller som kan påvirke samhandelen og konkurransen merkbar i EØS-området.

Mario Monti og Knut Eggum Johansen diskuterte hvordan Norge kan få kompetanse til å håndheve EØS-avtalens konkurranseregler.

Utvexling av informasjon

Konkurransedirektøren var også opp-tatt av at Norge og de to andre EFTA-landene i EØS-området må få tilgang

EUs konkurransekommissær Mario Monti møter konkurransedirektør Knut Eggum Johansen i Oslo 7. januar.

til den samme informasjonen om enkeltforetak og saker av felles interesse som medlemslandene i EU. Eggum Johansen ønsker derfor at Norge får være med i det europeiske nettverket av konkurransemyndigheter (European Competition Network) som er dannet for å sikre utveksling av informasjon og erfaringer, og ensartet behandling av saker.

Norge, Island og Liechtenstein er i dialog med Europakommisjonen om hvordan gjennomføringen av moderniseringsreformen skal skje i EØS, og håper å finne en løsning i løpet av våren 2003.

Monti holdt tidligere på dagen foredraget «Competition and Economic Reform in the EU» på NHOs Årskonferanse.

notis

AAD omorganisert

Arbeids- og administrasjonsdepartementet (AAD) er omorganisert fra 6. januar for å styrkes som et service- og moderniseringsdepartement. Departementet har nå fem avdelinger og fem stabsheter under departementsråd Hans-Henrik Scheel. Konkurransopolitisk utviklingsavdeling har etatsstyringsansvar for Konkurransetilsynet og er klageinstans for vedtak fattet av tilsynet. Avdelingen har hovedansvaret for at konkurranseloven til enhver tid er tilpasset behovene for å kunne gjennomføre en effektiv konkurransepolitikk, samt forvaltningen av lov om konkurranseregler i EØS-avtalen.

■ Europakommisjonen med forslag til reform av EUs fusjonskontroll

Europakommisjonen vedtok 11. desember en omfattende reformpakke for fusjonskontroll. Reformen skal innføre forutsigbare tidsrammer for saksbehandling og en forbedret beslutningsprosess i fusjonssaker.

Reformpakken består av tre deler, et forslag om revisjon av fusjonsforordningen, en rekke ikke-lovgivningsmessige tiltak som skal forbedre beslutningsprosessen og utkast til retningslinjer for vurdering av horisontale fusjoner.

Revisjon av fusjonsforordningen Europakommisjonen foreslår å:

- avklare materielle kriterier i den konkurransemessig analysen av fusjoner ved å klargjøre at oligopol situasjoner er dekket av dominanstenen
- åpne for melding av fusjoner til Kommisjonen før en endelig avtale er inngått, og oppheve plikten om

melding av fusjonen innen en uke etter at avtalen er inngått

- forenkle reglene for overføring av fusjonssaker mellom Kommisjonen og medlemslandene
- innføre fleksibilitet når det gjelder tidsfrister for behandling av fusjonssaker og mulighet for forlengede frister i kompliserte saker
- styrke Kommisjonens adgang til å innhente informasjon i forbindelse med fusjonssaker og til å kunne ilegge sanksjoner

Forslaget til endringer skal forelegges Rådet for den europeiske union, og Europaparlamentet vil også bli hørt. Kommisjonen tar sikte på at den nye fusjonsforordningen vil tre i kraft 1. mai 2004. Den skal erstatte de gjeldende reglene av 21. desember 1990.

Når forordningen er vedtatt av Rådet, skal den inkorporeres i EØS-avtalen og gjennomføres i norsk rett.

Bedre beslutningsprosess

Europakommisjonen kommer også med flere forslag som ikke berører de lovmessige områdene, men som skal bidra til å bedre beslutningsprosessene i fusjonssaker og ta mer hensyn til fusjonspartenes synspunkter. Blant annet foreslår Kommisjonen å opprette en sjeføkonomstilling, forbedret kvalitetssikring av beslutningene og bedre innsikt i saksbehandlingen for fusjonspartene.

Retningslinjer for horisontale fusjoner og effektivitetsgevinster

Det er også utarbeidet et forslag til retningslinjer for analyse og vurdering av fusjoner mellom konkurrerende virksomheter. Formålet med dette utkastet er å redegjøre for de viktigste prinsipper i Kommisjonens behandling av horisontale fusjoner, og dermed sikre åpenhet og forutsigbarhet i Kommisjonens behandling.

Reformen ble også omtalt i Konkurransenytt 9/2002.

■ Kommunal revisjon på anbud

Konkurransetsetting av kommunal revisjon kan være positivt og økonomisk for samfunnet. Det skriver Konkurransetilsynet i en høringsuttalelse om kommunal revisjon. Tilsynet peker på at alle som ønsker å foreta kommunal revisjon må få de samme rammebetingelsene og at tildelingen bør skje med anbudskonkurranse.

Etter dagens kommunelov skal revisjon av kommuner skje ved egen kommunerevisor eller gjennom deltakelse i et interkommunalt samarbeid. Kommunene kan ikke sette revisjonen ut til private aktører. Kommunal- og regionaldepartementet kommer nå med forslag til endringer i kommuneloven.

Forslaget legger til rette for at kommunene kan konkurransetsette mesteparten av kommunerevisjonens oppgaver dersom kommunen ønsker dette.

Konkurransetilsynet mener konkurransetsetting er fordelaktig for samfunnet fordi det sørger for mer effektiv produksjon av varer og tjenester. Konkurransetsetting av kommunal revisjon bør foregå gjennom anbudskonkurranse, anbefaler tilsynet. Det vil si at retten til å revidere kommunens regnskap blir auksjonert for en gitt periode.

Kommunene vil møte store utfordringer knyttet til å sikre alle deltakerne i anbudskonkurransen like rammebetingelser. Spesielt må man sikre at kommu-

nens egen revisjonsvirksomhet ikke mottar direkte eller indirekte subsidier. Konkurransetilsynet mener derfor at kommunene må innføre markedspriser mellom kommunen og kommunerevisjonen, eller eventuelt skille revisjonstjenesten ut i et eget selskap.

I tillegg er det viktig at alle aktørene får samme betingelser med hensyn til merverdiavgift. Dagens system for merverdiavgift favoriserer kommunal egenproduksjon av revisjonstjenester. Dette skjer fordi kommunen ved kjøp eksternt blir belastet med merverdiavgift, mens kommunen slipper dette ved egenproduksjon. Derfor er det positivt at Kommunal- og regionaldepartementet nå vil vurdere en ny lovendring i lys av kommunemomsutvalgets innstilling.

■ Europakommisjonen undersøker dansk tv-støtte

Europakommisjonen skal undersøke om dansk TV2 har fått for mye statsstøtte. TV2 har fått kompensasjon av staten for å lage programmer av allmenn interesse, men Kommisjonen mener selskapet har fått rundt 88 millioner euro for mye.

Kommisjonen tror TV2 kan ha brukt noe av støtten til å dumpe prisene på blant annet reklame og internett-tjenester.

Den danske staten gir TV2 kompensasjon for at kanalen formidler et bredt tilbud av programmer og tjenester til den danske befolkningen. Siden TV2 skal ha et bredt programtilbud, har selskapet fått en rekke økonomiske fordeler som lisenspenger, fritak for selskapskatt og gunstige lånebetingelser.

Internettjenestene har så langt vært tapsbringende, og Kommisjonen tror det er tvilsomt om TV2s reklamepriser ligger på nivået en konkurransedyktig og effektiv kommersiell aktør måtte sette for å få dekket utgiftene.

Statsstøtte i EØS

I utgangspunktet er støtte gitt av statsmidler i enhver form, og som vrir eller truer med å vri konkurransen, forbudt i den grad den påvirker samhandelen mellom avtalepartene (jf. EF-traktatens artikkel 87(1) og EØS-avtalens artikkel 61(1)). Bestemmelsene angir at enkelte former for statsstøtte likevel er tillatt. I tillegg kan visse former for statsstøtte vurderes tillatt av overvåkingorganene. Mer om statsstøtte og konkurranse finnes i Konkurransenytt 3/2001.

■ Nikotintygggegummi endelig på plass i dagligvarehyllene

Den 1. januar ble det endelig tillatt å selge røykeavvenningsprodukter i dagligvarehandelen. Produktene er de første legemidlene som tillates solgt utenfor apotek, og omfatter nikotintygggegummi, nikotininhalator og nikotinplaster.

– Det er bra dette nå er på plass, sier konkurransedirektør Knut Eggum Johansen begeistret.

– Allerede i 2000 påpekte jeg at jeg ikke kunne finne noe godt svar på hvorfor tobakk og sigaretter kan kjøpes døgnet rundt på bensinstasjoner, mens nikotintygggegummi for tidligere røykere under avvenning ikke er

tilgjengelig på samme måten. Høsten 2002 stilte Konkurransetilsynet seg bak forslaget om å tillate salg av røykeavvenningsprodukter i service- og dagligvarehandelen. Tilsynet argumenterte for at dette vil kunne medføre betydelig økt tilgjengelighet og at flere aktører i markedet vil kunne føre til lavere priser. En endring som er gjort siden høringsrunden, er at dagligvarekjedene har fått igjennom ønsket om å kunne distribuere produktene gjennom egen grossist.

– Så er det å håpe at de store dagligvareaktørene finner det lønnsomt og derfor i størst mulig grad velger å føre røykeavvenningsprodukter. Det ville også være gledelig om Helsedepartementet med grunnlag i Sem-

erklæringen går inn for at et bredere spekter av reseptfrie legemidler kan selges utenom apotek. Samtlige reseptfrie legemidler bør i denne sammenheng bli vurdert, sier Knut Eggum Johansen.

■ Ikke inngrep mot SEBs kjøp av Europay

Konkurransetilsynet griper ikke inn i SEB Korts (SEBK) kjøp av samtlige aksjer i Europay Norge AS (Europay). Tilsynet har kommet til at vilkårene for inngrep etter konkurranseloven ikke er til stede.

Konkurransetilsynet har lagt vekt på at oppkjøpet vil føre til en større eier-

messig separasjon mellom Mastercard og Visa, som er de to største internasjonale kortselskapene i Norge. Tre av de største eierne av Europay er Den norske Bank ASA, Nordea Bank Norge AS og Bank 1 Oslo AS. Disse selskapene er også de største eierne i Visa Norge AS. Til sammen har de majoritet i begge selskapene.

SEB Kort inngikk 30. september 2002 en avtale med Europay Norge AS om å kjøpe samtlige aksjer i Europay. Begge selskapene tilbyr utstedelse og innløsning av internasjonale betalingskort. SEBK utsteder og innløser Diners Club-kort, og Europay står for blant annet innløsning av Mastercard, herunder Eurocard og Maestro-kort.

Konkurransenytt 1/2002

- Statkrafts oppkjøp i Agder Energi kan bli stoppet
- Midlertidig forbud mot integrasjon – Aker Maritime og Kværner må vente
- Forskjellsbehandling av eggpakkerier
- Desentralisert håndheving og EØS-harmonisering
- Revisjon av fusjonsregelverket i EØS
- Kritisk til kompensasjon for eksporttap på gulost
- GE/Honeywell-fusjonen
- Europakommisjonen og konglomeratfusjoner
- Griper ikke inn mot overtakelse av Canal Digital
- Vil åpne for konkurranse på Hurtigruta
- Ikke grunnlag for tiltak i sluttbrukermarkedet for kraft
- Storbritannia debatterer ny konkurranselov

Konkurransenytt 2/2002

- Vurderer å forby Mobilbonus
- Tilleggsmandat til konkurranselovutvalget
- Tildelingsbrev fra Arbeids- og administrasjonsdepartementet

- Statens kjøp av flyreiser bør fremme konkurranse
- Moms-fradrag kan gi konkurranse i luften
- Legger til rette for konkurranse på kraftførmarkedet
- Næringsmiddeltilsynet skjerper eggreglene
- Ny kunngjøring om avtaler av mindre betydning
- Nye regler for bøterabatter i EU
- NCC innrømmer ulovlig asfalsamarbeid i Sverige
- Ikke inngrep mot Aker/Kværner-fusjonen

Konkurransenytt 3/2002

- Forbud mot bonusopptjening innenlands
- Gjennomgang av statlige rammeavtaler
- Ber tannlegene informere bedre om pris
- Møbelbransjen: 1,5 millioner i forelegg for ulovlig prissamarbeid
- Glimt fra virksomheten 2001
- Presseklipp-bunken økte 75 prosent i fjor
- Vil behandle kiosker og butikker likt
- Løyveordningen for drosjer bør legges om
- Regulering av essensielle fasiliteter for konkurranse
- Endringer i den svenske konkurranseloven
- Internasjonale samarbeidsfora

Konkurransenytt 4/2002

- Kampanje for mer prisbevisste drosjekunder
- Nordisk etterforskningsseminar i Oslo
- Vurderer å forby TV 2s andelsrabatter

- Konesjon for digitalt bakkenett for fjernsyn
- Fokus på europeisk luftfart
- Forbud mot bonuspoeng utsettes til 1. juni
- Forbyr Statkrafts oppkjøp av Agder Energi
- Forslag til nytt gruppefritak for distribusjon av og serviceavtaler for motorvogner
- Kollektive kommunale pensjonsforsikringer
- Konkurranseutsetting i offentlig sektor

Konkurransenytt 5/2002

- Tre hoteller i Bergen anmeldt
- Statkrafts oppkjøp i Trondheim Energiverk kan bli stoppet
- Konkurransetilsynets etterforskningsavdeling styrkes
- Etterforskningsavdelingens oppgaver
- Ordning for kasserte biler utredes videre
- Vägverket innrømmer kartell-samarbeid
- Konkurranseutsetting av kommunal revisjon
- Vil ha omsettelige fiskekvoter
- Forbudet mot bonusopptjening fastholdes
- OECD-gjennomgang av reguleringsreformer i Norge
- Velfungerende markeder
- Dispensasjon til felles provisjons-satser for annonseformidling

Konkurransenytt 6/2002

- Behov for å styrke konkurransen i luftfarten
- SAS-konsernets klage i flybonus-saken avvist
- Kollektiv dominans og Airtours-dommen

- Tines forsyningsplikt for melk bør vurderes på nytt
- Del opp Meteorologisk institutt
- Klausul i avtale om oksesæd opphevet
- Hvordan ser omverdenen på Konkurransetilsynet?
- ESA-kunngjøringer om bøter og bøtenedsettelse
- Konkurransetilsynets årsberetning

Konkurransenytt 7/2002

- Fem asfaltentreprenører anmeldt til Økokrim
- Etterforskning av brunevareselskaper avsluttet
- Tips oss om ulovlig samarbeid
- Ønsker Norwegian lykke til
- Nye internettsider
- Inngrep mot Statkrafts oppkjøp av Trondheim Energiverk
- AAD behandler Statkraft-klager
- Forbud mot TV 2s tidligere rabattordning
- Telenor må endre Mobilbonus-programmet
- Telenor Mobils eksklusivavtaler
- Ny lov om elektronisk kommunikasjon
- Forholdet til sektortilsyn tatt ut av konkurranselovutvalgets mandat
- Får ikke utveksle prislistene for skåret kjøtt
- Støtter utvidet bruk av auksjoner ved omsetning av råfisk
- Vil styrke konkurransen mellom legemidler på blå resept

- Næringslivet skal gi innspill om offentlige reguleringer
- Norske regler for flyfotografering
- Reglene for distribusjons- og serviceavtaler for motorvogner

Konkurransenytt 8/2002

- Omfattende vilkår for TINE-fusjonen
- Ny markedsordning for melk – mer konkurranse og like vilkår
- Engasjert talsmann for konkurranse
- Ingen grunn til mistanke mot SAS
- Tilråd betydelig omlegging av lufthavnavgiftene
- Streng betingelser for Statkrafts oppkjøp i Agder Energi
- Nordisk samarbeid om konkurranse i kraftmarkedet
- Forbud mot Telenor Mobils eksklusivavtaler
- Norske matmelprodusenter anmeldt
- Ønsker bedre statlige innkjøpsavtaler
- Internasjonal kartellkonferanse i Rio
- Ny kunngjøring fra ESA om avtaler av mindre betydning
- Lavere bensinpriser

Konkurransenytt 9/2002

- Fusjonskontroll i EU – en radikal reform
- Store bøter for ulovlig samarbeid
- Nullstiller fusjonsavgjørelser fra Europakommisjonen
- ICN – verdensomspennende nettverk for konkurranse
- Konkurranse på like vilkår for togoperatører

- Momsreglene diskriminerer små flyselskaper
- OECD workshop i Riga
- Mulig inngrep mot BBS og bankforeningene
- Samarbeid om tilsyn med kraftmarkedet
- Ny juridisk direktør
- Rubrikkannonsering på Internett
- Drosjesentralene får dispensasjon fra konkurranseloven

Konkurransenytt 10/2002

- Vurderer å forby oppkjøp i bussmarkedet
- Midlertidig forbud mot integrasjon av Color Group og BNR/Fjord Line
- Vurderer inngrep mot De norske Bokklubbene
- Ikke inngrep mot Skagerak Kraft
- Mer oppdatert oversikt over kraftprisene
- Fire norske transportselskaper anmeldt
- Rett til rett – konkurranseforholdene i markedet for juridiske tjenester
- Forslag til ny tvistelov
- Radikal reform av reglene for håndheving av konkurranseregelverket i EU
- Kraftige bøter for gipsplatekartell

ansenytt

■ Innspill om markedsordninger i landbruket

Landbruksdepartementet og Statens landbruksforvaltning har satt ned en prosjektgruppe som skal gjennomgå markedsordningene i landbruket med hensyn til rammebetingelsene for de uavhengige aktørene. I denne forbindelse er Konkurransetilsynet blitt bedt om å komme med innspill til utredningen.

Landbruksdepartementet vil i utredningen rette fokus mot markedsordningene for kjøtt, egg, fjørfe, korn og frukt og grønt. Med unntak av frukt- og grøntsektoren er samvirkene i disse markedene tillagt et særskilt ansvar for markedsregulering ved å balansere tilbud og etterspørsel i markedet med for eksempel lagrings- og eksporttiltak. Markedsordningene omfatter også særskilte støtte- og tilskuddsordninger rettet mot omsetningsledd og foredlingsindustri.

De store samvirkeforetakene i landbrukssektoren, TINE BA, Norsk Kjøttssamvirke, Prior Norge og Norske Felleskjøp, er alle vertikalt integrerte aktører som opererer på flere ledd i verdikjeden fra kjøp og innsamling av jordbruksprodukter fra bonde og frem til markedsføring og salg av ferdigforedlede produkter til sluttbrukerne. Samvirkene har ofte betydelige markedsandeler og en dominerende stilling på alle leddene i produksjonskjeden.

Bestemmelsene omkring markedsordningene er gitt i et omfattende forskriftsverk fastsatt av landbruksmyndighetene og i retningslinjer vedtatt av Omsetningsrådet. Etter Konkurransetilsynets oppfatning bør markedsordningene vurderes sammen med de andre virkemidlene i landbrukspolitikken med sikte på en mest mulig effektiv oppnåelse av de landbrukspolitiske målsettingene.

Konkurransetilsynet foreslår at det foretas en vurdering av om det er

behov for markedsordningene. Myndighetene kan begynne trinnvis og først avvikle markedsordningen i frukt- og grøntsektoren, hvor markedsreguleringstiltakene allerede i dag er meget beskjedne.

Hvis man velger å holde fast ved markedsordningene, bør i det minste rollen som markedsregulator ikke gis til en av de aktive aktørene i markedet. Ansvaret for å iverksette regulerings tiltak bør ligge hos et uavhengig organ, som for eksempel Statens landbruksforvaltning. Det bør også vurderes om det overordnede ansvaret for markedsreguleringene bør overføres fra Omsetningsrådet til Statens landbruksforvaltning. Omsetningsrådet er et partssammensatt organ, der samvirkene og jordbruksorganisasjonene er i flertall.

Hvis man likevel velger å la en markedsaktør inneha rollen som markedsregulator, bør det innføres et eiermessig skille, eventuelt et klart selskaps- og regnskapsmessig skille, mellom denne aktørens råvarehåndtering og videreforedling. Dette må gjøres for å sikre like konkurransevilkår for samtlige aktører på foredlingsleddet. Markedsregulatorens plikt til å levere og motta råvarer bør være ubegrenset. Dette gjelder særlig dersom det er vanskelig å etablere seg på produsentleddet eller i markedet for kjøp og

innsamling av de regulerte landbruksproduktene.

For å hindre sementering av dagens markedsstruktur, foreslår Konkurransetilsynet at prinsippene for fordeling av ulike rettigheter, som importlisenser, tollkvoter og produksjonskvoter, bør være basert på konkurranse. Slike rettigheter representerer knappe råvareressurser og bør auksjoneres ut til den som best kan forvalte ressursen. Det bør eventuelt åpnes for videresalg eller omsettelighet. Fra et konkurransemessig synspunkt er det uheldig om tollkvoter mv. fordeles kun etter historiske forhold.

Landbrukspolitiske virkemidler

De landbrukspolitiske virkemidlene er nedfelt i et omfattende sett av lovverk, forskrifter og retningslinjer. De består blant annet av:

Markedsordninger

- reguleringslagring
- reguleringseksport/import
- mottaks- og forsyningsplikter
- prisutjevningsordninger
- foredlings- og omsetnings-tilskudd
- frakttilskuddsordninger
- pristilskudd

Konsesjonsbestemmelser

Produksjonskvoter

Produksjonstilskudd

Importlisenser, toll og tollkvoter

Forhandlinger om målpriser

LANDBRUKETS MARKEDSAKTØRER

Sektor	Markedsregulator	Største konkurrenter
EGG & FJØRFE	Prior Norge	Nordgården, Jærkylling, Norsk Kylling, Trønderkylling
KJØTT	Norsk Kjøttssamvirke (Gilde)	Stabburet, Fatland, Skjeggerød, Nordfjord Kjøtt, Spis/Norsk Kjøttindustri, Finsbråten, Furuseth
KORN	Norske Felleskjøp	Unikorn, Nordisk Korn, Cerealia, Norgesfôr, Fiskå mølle
MEIERI	TINE	Synnøve Finden, Q-meieriene
FRUKT OG GRØNT	Grøntprodusentenes Samarbeidsråd GPS	Gartnerhallen, Nordgrønt, Produsentforeningen 1909, Norgesfrukt Produsentlag (alle er medlemmer av GPS)

■ Tilsynsmeldingen – tilsyn på marked- og konkurranseområdet

Arbeids- og administrasjonsdepartementet fremmet fredag 24. januar stortingsmeldingen om statlige tilsyn. Meldingen foreslår et mer uavhengig konkurranse-tilsyn med ansvar for konkurranse i alle sektorer og klarere avgrensning av oppgaver mellom Konkurransetilsynet og ulike sektortilsyn. Det foreslås et uavhengig ankeorgan for konkurransesaker.

Stortingsmelding nr. 17 (2002-2003)
Om statlige tilsyn tar for seg tilsynsrollen og forholdet mellom departementer og tilsyn. Den kommer også med forslag til organisatoriske endringer på de fire områdene: helse, miljø og sikkerhet; transport og trafikksikkerhet; medietilsynsområdet og marked- og konkurranseområdet. Åtte tilsyn skal flyttes ut av Oslo, slik det ble varslet på en pressekonferanse 5. desember 2002.

Markeds- og konkurranseområdet
Konkurransetilsynet skal få større uavhengighet ved å fjerne Arbeids- og administrasjonsdepartementets instruksjonsrett i enkeltsaker, og ved at behandlingen av klagesaker i de fleste tilfeller legges til en uavhengig klageinstans. Kongen i statsråd kan omgjøre tilsynets eller eventuelt klagenemndas vedtak, dersom det foreligger tungtveiende samfunnsmessige hensyn.

Konkurransetilsynets overordnede ansvar for konkurranse på alle sektorer skal komme tydeligere frem. Derfor varsler meldingen en klarere avgrensning av oppgaver mellom Konkurransetilsynet og sektortilsyn som Kreditttilsynet, Post- og teletilsynet og Norges vassdrags- og energidirektorat. Sektortilsynenes konkurransemessige ansvar skal begrenses til å supplere det generelle konkurransetilsyn i den grad spesielle sektorhensyn gjør det nødvendig.

Som en naturlig oppfølging av handlingsplanen for styrking av konkurransepolitikken, skal det foretas en

gjennomgang med sikte på nedbygging av unødig konkurransebegrensende atferdsreguleringer i enkeltsektorer. Dette gjelder blant annet for reguleringene i finansnæringen og post- og telesektoren.

Høsten 2000 ble det satt ned et utvalg som skal fremme forslag til en ny konkurranselov. Konkurranselovutvalget vil fortsette arbeidet med uendret mandat frem til innstillingen blir levert til departementet i april 2003. De prinsippene for organisering av tilsyn på marked- og konkurranseområdet som er presentert i tilsynsmeldingen, vil imidlertid bli innarbeidet i lovforslaget som Regjeringen vil oversende Stortinget.

Parallell saksbehandling

I saker som berører flere tilsyn bør det være parallell saksbehandling i berørte tilsyn, og sakene bør førsteinstansbehandles på tilsynsnivå. De aktuelle departementer får melding om slike avgjørelser. Slike saker skal kunne tas opp av de aktuelle departementene av eget tiltak og avgjøres av Kongen i statsråd. Saksforberedelse skal i så fall foretas i fellesskap av de berørte departementer.

I større oppkjøps- og fusjonssaker med konkurransemessig betydning innen finansnæringen, skal sakene behandles parallelt i førsteinstans av Konkurransetilsynet og Kreditttilsynet. Ved behov for avgjørelse i en høyere instans, som følge av klage eller omgjøring, vil dette skje i departementene, gjennom en parallell saksbehandling i Finansdepartementet og Arbeids- og administrasjonsdepartementet. Saken vil så bli fremmet som kongelig resolusjon av finansministeren. I slike saker skal ikke Konkurransetilsynets avgjørelse kunne overprøves av en klagenemnd.

Eierskapstilsynet ikke del av Konkurransetilsynet

Regjeringen mener at Eierskapstilsynets formål og kompetanse ligger nærmere andre tilsyn på mediefeltet enn

Arbeids- og administrasjonsminister
Victor D. Norman

Konkurransetilsynet. I meldingen sies det at dersom Konkurransetilsynet skal forvalte medieeierskapsloven, vil Konkurransetilsynet få to lovverk og to departementer å forholde seg til. Det ses som mer naturlig at Eierskaps-tilsynet ses i forhold til de andre tilsynsoppgavene på mediefeltet.

notis

Klagesaker etter konkurranse- loven

Arbeids- og administrasjonsdepartementet har opprettet en ny nettside med oversikt over klagesaker etter konkurranseloven. Så langt er det lagt ut saker fra 2000 og fremover. Oversikten vil etter hvert inneholde alle klagesakene i perioden fra konkurranseloven trådte i kraft i 1994. Nettsiden ligger under departementets hjemmeside på www.odin.dep.no/aad/, klikk videre på «Konkurransopolitikk» på venstremenyen.

■ Vurderer omorganisering av Meteorologisk institutt

Statskonsult skal foreta en vurdering av hvilken organisatorisk løsning som er best egnet for Meteorologisk institutt. Gjennomgangen kommer etter at Konkurransetilsynet i juni i fjor anbefalte å skille ut instituttets kommersielle virksomhet i et eget selskap.

Bakgrunnen for anbefalingen er at Konkurransetilsynet mente blandingen av kommersiell og bevilgningsfinansiert virksomhet kan hindre konkurransen om å selge værmeldinger.

I et brev til Arbeids- og administrasjonsdepartementet (AAD) anbefalte derfor Konkurransetilsynet at deler av virksomheten skilles ut i et eget selskap. AAD sluttet seg til tilsynets vurdering, og bad Utdannings- og forskningsdepartementet (UFD) ta

initiativ til å utrede muligheten for å skille ut den kommersielle delen.

Statskonsult er nå engasjert av UFD for å se mulige alternative løsninger for Meteorologisk institutt. Når det gjelder vurdering av spørsmålet om organisatorisk skille, skriver Statskonsult at Konkurransetilsynets uttalelse vil inngå som et viktig underlagsdokument for deres arbeid.

Får gjennomslag

– Dette viser at Konkurransetilsynet får gjennomslag når vi påpeker uheldige konkurranseforhold mellom offentlig og privat virksomhet, sier konkurranseledelse Knut Eggum Johansen. – Den offentlige virksomheten får lett et konkurransefortrinn hvis deler av virksomheten blir drevet med offentlige bevilgninger, tilføyer han.

Konkurransetilsynet kan etter konkur-

Ny klagenemnd for offentlige anskaffelser

Klagenemnda for offentlige anskaffelser trådte i funksjon ved årsskiftet. Den vil behandle klager fra bedrifter og organisasjoner hvor det anføres brudd på lov om offentlige anskaffelser med forskrifter. Klagenemnda vil behandle klager fra leverandører som har deltatt i eller ønsker å delta i en konkurranse om offentlige anskaffelser. Sekretariatet for de ti faglig oppnevnte medlemmene av nemnda er samlokalisert med Nærings- og handelsdepartementet, men er et uavhengig organ under nemnda. På klagenemndas hjemmeside, www.kofa.no, legges fortløpende ut avgjørelser og annen informasjon.

ranseloven påpeke konkurranseregulerende virkninger av offentlige tiltak, og fremme forslag med sikte på å forsterke konkurransen og lette adgangen for nye konkurrenter.

■ Narvesens franchiseavtaler og forholdet til konkurransereglene

Konkurransetilsynet har nylig vurdert Narvesens franchiseavtaler og kommet til at de i hovedsak er omfattet av EØS-avtalens gruppefritak for vertikale avtaler.

De trenger derfor ikke dispensasjon etter norske regler. Franchiseavtalene inneholder også en karantenebestemmelse om ikke å delta i konkurrerende virksomhet etter avtalens opphør.

Denne karantenebestemmelsen er ikke forbudt etter den norske konkurranseloven, men kan være i strid med EØS-reglene. Det er partenes ansvar selv å sørge for den nødvendige avklaring med EFTAs overvåkingsorgan.

Narvesens franchiseavtaler innebærer at Narvesen sentralt har adgang til å

sette maksimalpriser på avtalevarene overfor de enkelte franchisetakerne. Franchisetakerne er bundet til å foreta alle sine innkjøp av varer og tjenester fra de leverandører Narvesen sentralt til enhver tid bestemmer. Avtalene legger også begrensninger på franchisetakernes adgang til å delta i konkurrerende virksomhet etter avtalens opphør. Sistnevnte bestemmelser omtales også som karantenebestemmelser.

Konkurranseloven og EØS-avtalens konkurranseregler

Konkurranseloven gjelder vilkår, avtaler og handlinger som foretas, som har virkning eller som er egnet til å ha virkning i Norge, jf. konkurranseloven § 1-5 om stedlig virkeområde. Loven har i §§ 3-1 til 3-4 forbud mot samarbeid om priser, anbud og markedsdeling.

EØS-avtalen har i artikkel 53 forbud mot konkurransebegrensende samarbeid mellom foretak. Bestemmelsen kommer til anvendelse i den utstrekning forholdet merkbart påvirker samhandelen mellom EØS-stater.

At en avtale har virkning i Norge, utelukker ikke at også samhandelen mellom EØS-stater påvirkes. Følgelig vil de to regelsettene kunne ha til dels overlappende anvendelsesområder.

Forholdet mellom regelsettene er i en viss utstrekning regulert i konkurranseloven § 1-7. Her fremkommer det at forbudene i konkurranseloven ikke gjelder for avtaler mellom foretak som er innvilget individuelt fritak eller som omfattes av gruppefritak gitt i medhold av EØS-avtalens artikkel 53 nr. 3.

Narvesen-saken

Konkurransetilsynet har i brev av 16. desember 2002 kommet til at Narvesens franchiseavtaler, med unntak av enkelte karantenebestemmelser, faller inn under EØS-avtalens gruppefritak for vertikale avtaler. Konsekvensen av dette er at det ikke er behov for dispensasjon etter konkurranseloven § 3-9.

Det som først ble vurdert var hvorvidt avtalen var omfattet av EØS-avtalens forbud mot konkurransebegrensende samarbeid. Etter en konkret vurdering basert på partenes markedsandeler, konkurranseforholdene i markedet og konkurransebegrensningens utstrekning, fant Konkurransetilsynet at avtalen inneholdt konkurransebegrensende elementer som kunne ha som formål eller virkning å påvirke samhandelen mellom EØS-stater merkbart.

Narvesens franchiseavtaler ble derfor antatt å være i strid med artikkel 53 nr.1.

Gruppefritak

Det neste som ble vurdert var hvorvidt franchiseavtalen falt inn under gruppefritaket for vertikale avtaler. Hvis avtalen oppfylte kravene for gruppefritak, ville ikke avtalen være omfattet av forbudene i konkurranseloven, jf. § 1-7.

Etter å ha vurdert avtalebestemmelsene opp mot de enkelte vilkår i gruppefritaket, fant Konkurransetilsynet at alle avtalebestemmelsene med unntak av karantenebestemmelsene, er omfattet av fritaket. Fordi enkelte bestemmelser i avtalen ikke er omfattet, kunne en tenke seg at dette medførte at avtalen som sådan ikke var omfattet av fritaket. Ettersom avtalens øvrige bestemmelser kan fungere selvstendig uavhengig av karantenebestemmelsene, er dette imidlertid ikke tilfelle.

Konsekvensen av at karantenebestemmelsene ikke er omfattet av fritaket, er at disse må vurderes etter norske konkurranseregler. Den aktuelle bestemmelsen er forbudet mot markedsdeling i § 3-3. Etter en konkret vurdering kom Konkurransetilsynet til at bestem-

Narvesens franchiseavtaler er omfattet av gruppefritak i EØS-avtalen og trenger derfor ikke dispensasjon etter konkurranseloven.

melsene i franchiseavtalen vedrørende adgangen til å delta i konkurrerende virksomhet, falt utenfor forbudet.

Bestemmelsen antas likevel å være i strid med EØS-avtalens artikkel 53 nr. 1, og det er opp til Narvesen å avklare lovligheten av denne med EFTAs overvåkingsorgan.

EØS-gruppefritak for vertikale avtaler

Gruppefritaket for vertikale avtaler er et generelt fritak fra EØS-avtalens artikkel 53 om forbud mot konkurransebegrensende avtaler. Det vertikale gruppefritaket omfatter avtaler mellom foretak som driver sin virksomhet på ulike ledd i produksjons- eller distribusjonskjeden, og der avtalen gjelder kjøp, salg eller videresalg av varer eller tjenester.

Forutsetningen for at gruppefritaket skal komme til anvendelse, er at leverandørens markedsandel på det relevante marked ikke overstiger 30 prosent. I tillegg må det foretas en vurdering av om avtalen er i overensstemmelse med de enkelte bestemmelsene i gruppefritaket.

En avtale som direkte eller indirekte medfører at det settes faste priser overfor kjøperen, vil for eksempel ikke nyte godt av gruppefritaket. Det samme gjelder, med noen unntak, avtaler som begrenser det territorium eller den kundegruppe varene eller tjenestene kan videreselges til, såkalt markedsdeling.

Gruppefritaket og retningslinjer er tilgjengelig i norsk språkdrakt ved henvendelse til Konkurransetilsynet. Europakommisjonen har også gitt ut en informativ brosjyre, *The competition rules for supply and distribution agreements*, som er tilgjengelig på <http://europa.eu.int>.

Vedtak og uttalelser

www.konkurransetilsynet.no

Vedtak

V2003-3 / 20.01.2003

Columbia Pictures Corp. Ltd. og Egmont AS – konkurranseloven § 3-9 jf. § 3-3 – dispensasjon til å avstå fra å konkurrere med hverandre om distribusjon av kinofilm i Norge

V2003-1 / 09.01.2003

One2com – avvisning av gjenopptakelse av sak

V2002-102 / 09.01.2003

Telering AS – konkurranseloven § 3-9 jf. § 3-1 første ledd – dispensasjon for fastsettelse av maksimalpriser ved felles tilbudskampanjer

V2002-101 / 20.12.2002

Gresvig AS og forhandlere i G-Sportkjeden og Intersportkjeden – konkurranseloven § 3-9 jf. § 3-1 – midlertidig dispensasjon til å samarbeide om bindende maksimalpriser i distriktvise markedsføringskampanjer

V2002-100 / 10.01.2003

Den Norske Jordmorforening – konkurranseloven §3-9 jf. §3-4 jf. § 3-1 – dispensasjon for fastsettelse av veiledende takster for jordmorhjelp

Avgjørelser

A2002-14 / 20.12.2002

SEB Kort AB – konkurranseloven § 3-11 – avgjørelse om ikke-inngrep mot erverv av Europay Norge AS

Hørings svar

14.01.2003

Forslag om endringer i kommune-loven – kommunal revisjon m.m.

14.01.2003

Forslag til ny lov og forskrift om regulering av svine- og fjørfeproduksjon

10.01.2003

Utkast til retningslinjer for Kap 551 post 60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling

13.12.2002

Endringer i pasientrettighetsloven

Uttalelser

08.01.2003

Merverdiavgiftsunntak for alternative helsetjenester

11.12.2002

Innspill til Landbruksdepartementets gjennomgang av markedsordningene i jordbruket med hensyn på rammebetingelsene for de uavhengige aktørene

Retningslinjer for unntak fra merverdiavgift for helsetjenester

Konkurransetilsynet mener det bør bli utarbeidet retningslinjer for hvilke helsetjenester som skal være unntatt fra merverdiavgift.

I dag foreligger det ingen klare eller godt begrunnede regler om dette. Dette kan gi noen helsetjenester et konkurransefortrinn fremfor andre alternative behandlingsmetoder.

Dette skriver Konkurransetilsynet i en uttalelse til Arbeids- og administrasjonsdepartementet. Tilsynet oppfordrer departementet om å be Finansdepartementet og Helsedepartementet

bidra til at det blir utformet retningslinjer for vurdering av hvilke helsetjenester som skal være unntatt merverdiavgiftsplikten.

Bakgrunnen for Konkurransetilsynets uttalelse er en henvendelse fra Norsk Refleksologisk Forbund (NRF). NRF finner det urimelig og konkurransebegrensende at akupunktører har fritak for merverdiavgift, mens refleksologer ikke har det. I uttalelsen skriver tilsynet at merverdiavgiftssystemet så langt som mulig bør være nøytralt i forhold til ulike aktører i markedet.

notis

Over 100 000 besøk i januar

I januar 2003 har internettsidene til Konkurransetilsynet hatt rekordbesøk. Den 21. januar passerte antall besøk denne måneden 100 000. Antall besøk har vært sterkt stigende hele høsten, fra 28 500 i september, den første hele måneden de nye internettsidene var i drift. Før de nye internettsidene ble lansert, var besøket på rundt 15 000 i måneden.

Ser på DnBs kjøp av Nordlandsbanken

Konkurransetilsynet vil se nærmere på Den norske Banks (DnB) kjøp av Nordlandsbanken. For tilsynet er det naturlig å se på saken på bakgrunn av DnBs sterke posisjon i bankmarkedet.